

Brangusis Kamilai,

šią knygą skiriu tau kaip liudijimą, nes, man rodos, tolimoje ateityje, kai pasensi, pagalvojęs apie mane, ne kažin ką prisiminsi, nes amžinai vaikščioji išsiblaškęs, ir sulig metais tas trūkumas tolydžio ryškėja. Mano gyvenimas vertas įamžinimo ne tiek dėl mano dorybių, kiek dėl nuodėmių, kurių daugumos nė nenumanai. Čia papasakosiu tau viską. Įsitikinsi, kad mano gyvenimas – tikras romanas.

Tu turi visus mano laiškus, kuriuose visa mano gyvenimo istorija, išskyrus ką tik minėtas nuodėmes, bet privalai tesėti pažadą – sudegink juos po mano mirties, nes jie sentimentalūs ir dažnai piktoki. Ši santrauka atstos tą pernelyg platų susirašinėjimą.

Myliu tave kaip nieką kitą šiame pasaulyje.

VIOLETA

Santa Klara, 2020 m. rugsėjis

PIRMA DALIS

Tremtis

(1920-1940)

1

Šį pasaulį atėjau epidemijos metais – audringą 1920-ųjų penktadienį. Tą dieną, kai gimiau, popiet dingo elektra, kaip paprastai atsitinka per audrą, teko žibinti žvakes ir žibelines lempas, tam tyčia laikomas po ranka tokiam atvejui. Marijai Grasijai, mano mamai, prasidėjo sąrėmiai, jai gerai pažįstami, nes buvo pagimdžiusi penkis vaikus, ir ji pasiruošė per kančias pagimdyti dar vieną berniuką pasitelkusi į pagalbą seseris, kurios ne kartą jai įgudusiai padėjo. Šeimos gydytojas jau kelias savaites be atilsio darbavosi vienoje lauko ligoninėje, ir jos laikė neprotinga jo šauktis tokiam kasdieniam dalykui kaip gimdymas. Anksčiau jos kviesdavosi pribuvėją, visada tą pačią, tačiau moterį vieną pirmųjų pakirto gripo epidemija, o kitų pribuvėjų jos nepažinojo.

Mamos apskaičiavimu, visą šeimyninį gyvenimą ji praleido arba nėščia, arba ką tik pagimdžiusi, arba atsigaudama po eilinio persileidimo. Jos vyresnėlis sūnus Chosé Antonijas buvo septyniolikos, tuo ji neabejojo, nes jis gimė tais metais, kai įvyko vienas baisiausių žemės drebėjimų, pusę šalies sulýginęs su žeme ir nusinešęs tūkstančius gyvybių, bet ji nelabai prisiminė kitų vaikų amžiaus nei kiek kartų nėštumas pasibaigė pra-

gaištingai. Po kiekvienos nesėkmės kelis mėnesius jausdavosi kaip nesava, o pagimdžiusi ilgai neatgaudavo jėgų ir skendėdavo liūdesy. Prieš tekėdama sostinėje garsėjo kaip gražiausia nuotaka, grakšti, neprilygstamo žavesio, žaliaakė, bet pernelyg dažni gimdymai suniokojo kūną ir išsekino dvasią.

Apskritai ji mylėjo vaikus, bet ir stengėsi laikytis nuo jų per patogų atstumą, nes tas tuntas nenuoramų berniukų pernelyg drumstė mažos moterų karalystės ramybę. Kartą per išpažintį savo nuodėmklausiu prisipažino, kad jai lemta gimdyti berniukus kaip paties šėtono prakeiksmą, ir šis kaip atgailą skyrė jai dvejus metus kasdien kalbėti rožinį ir bažnyčios remontui paaukoti stambią pinigų sumą. Vyras uždraudė jai daugiau eiti išpažinties.

Toritas, parankinis vaikinukas, prižiūrimas tetos Pilaros, pasilipęs ant kopėtėlių, įkalė į lubas du plieninius kablius ir pririšo virves, tam tyčia laikomas spintoje. Mama, vien naktiniais marškiniais, priklaupusi, abiem rankomis įsitvėrusi virvių, stūmė, jos įsivaizdavimu, visą amžinybę, keikdamasi paskutiniaisiais žodžiais, kokių šiaip niekada gyvenime nevartojo. Teta Pija, sukniubusi tarp jos kojų, laukė pasirodžiusi priimti naujagimį, kad neiškristų ant grindų. Čia pat stovėjo indas su dilgėlių, kiečių ir rūtų nuoviru gimdyvei apiplauti. Griaudėjanti audra drebino langines ir plėšė čerpes nuo stogo, stelbdama aimanas ir klyksmą, kai pagaliau pasirodė galvytė, o paskui ir kruvinas gleivėtas kūnelis, kuris, išsprūdęs tetai iš rankų, bumbtelėjo ant medinių grindų.

– Kokia tu atgrubnagė, Pija! – keldama mane už vienos kojos, sušuko Pilara. – Mergaitė! – pridūrė nustebusi.

– Negali būti, gerai pasižiūrėk, – pralemeno išvargusi mama.

– Sakau, kad mergaitė, sesute, neturi pimpeliuko, – atsakė Pilara.

Tą vakarą tėtis grįžo vėlai pavakarieniavęs klube ir palošęs kortomis briskolą, nuėjo tiesiai į savo kambarį persirengti ir profilaktiškai apsitrinti spiritu prieš pasisveikindamas su šeima. Paprašė budinčios tarnaitės atnešti taurę konjako, bet ši, nepratusi kalbėtis su šeimininku, nepranešė naujienos. Jis nuėjo pasisveikinti su žmona ir jau prie jos kambario durų iš gaižaus kraujo kvapo suprato, kas atsitiko. Mama ilsėjosi lovoje švariais naktiniais marškiniais, įraudusi, sudrėkusiais nuo prakaito plaukais. Kambaryje nebebuvo nei virvių, nei kibirų su nešvariomis marškomis.

– Kodėl manęs neperspėjot? – sušuko jis, pabučiavęs žmoną į kaktą.

– O kaip? Vairuotojas buvo su tavimi, o mes bijojome per audrą eiti pėsčiomis, jeigu net tavo ginkluoti bernai būtų praleidę, – ne per mandagiausiai atrėmė Pilara.

– Gimė mergaitė, Arsenijau. Pagaliau turėsi dukterį, – įsiterpė Pija, rodydama ryšulėlį, kurį laikė ant rankų.

– Ačiū Dievui! – sukuždėjo tėtis, bet šypsena iškart išblėso, kai tik pamatė veidelį. – Gumbas ant kaktos!

– Nesijaudink. Kartais vaikai gimsta tokie ir po kelių dienų gumbas dingsta. Tai išminties ženklas, – sumelavo Pilara norėdama nuslėpti, kad jo dukrelė atėjo į pasaulį, kaktyte trinktelėdama į grindis.

– Kuo vardu krikštysim? – paklausė Pija.

– Violeta, – tvirtai pasakė mama, nespėjus įsiterpti vyrui.

Tuo vardu buvo jos prosenelė iš motinos pusės, tūkstantis aštuoni šimtaisiais išsiuvinėjusi pirmą nepriklausomybės vėliavą.

Pandemija užklupo mūsų šeimą iš netyčių. Kai tik pasklido gandai, kad uosto gatvėse merdi žmonės, o morguose devynios galybės pamėlusių lavonų, tėtis Arsenijas del Valjé apskaičiavo, kad ne vėliau nei po poros dienų maras pasieks sostinę, bet nesupanikavo, nes to jau tikėjosi. Jis iš anksto pasiruošė tokiam atvejui lygiai taip pat kruopščiai, kaip rūpinosi savo reikalais ir pinigais. Jis vienintelis iš visų brolių atgavo turtuolio šlovę, kokia garsėjo prosenelis ir kurią paveldėjo senelis, bet ilgainiui prarado, nes buvo sąžiningas ir turėjo maitinti pernelyg gausią šeimą. Iš penkiolikos vaikų gyvų liko vienuolika, užtektinai del Valjū giminės vyrų stiprybei patvirtinti, kaip juokaudavo tėtis, tačiau brangiai kainuoja išlaikyti tokią didelę šeimą, ir turtas pamažu išėjo vėjais.

Spaudai nespėjus įvardyti ligos, tėtis jau žinojo, kad tai ispaniškasis gripas – iš užsienio laikraščių, gana pavėluotai pasiekiančių „Sajungos klubą“, bet teikiančių daugiau informacijos nei vietiniai, ir iš radijo, kurį pats pasigamino pagal naudojimo instrukcijas: pro radijo trikdžius ir traškesius palaikydamas ryšį su kitais trumpabangininkais, susižinodavo apie tikruosius pandemijos padarinius kitose pasaulio šalyse. Sekė viruso plitimą vos prasidėjus epidemijai, kaip pragaištės šuoras nusiaubusiai Europą ir Jungtines Amerikos Valstijas, ir priėjo prie išvados, kad jei tokių tragiškų pasekmių sulaukė civilizuotos šalys, reikia tikėtis, kad mūsų valstybė nukentės dar labiau, turint omeny kovos su ją priemonių stygių ir žmonių nemokšišumą.

Ispaniškasis gripas, trumpai vadinamas gripu, pasiekė mus kone dvejis metais vėliau. Mokslo bendruomenės nuomone, mus atitvėrė nuo užkrato geografinis atstumas ir gamtinės

kliūtys, kalnai iš vienos pusės ir vandenynas – iš kitos, palankus klimatas ir atokumas apsaugojo nuo nepageidautino sve-timšalių lankymosi, bet, visų bendra nuomone, daugiausia prisidėjo dvasiškas tėvas Chuanas Kiroga, rengdamas profi-laktines procesijas. Jis vienintelis šventasis, vertas pašlovinimo, nes niekas jam negali prilygti vietiniais stebuklais, gaila, kad Vatikanas jo nekanonizavo. Šiaip ar taip, 1920 metais virusas įsisiautėjo su tokiu nuožmumu, kokio niekas negalėjo įsivaiz-duoti, ir visos mokslinės ir teologinės teorijos nuėjo perniek.

Epidemija prasidėjo nuo mirtino peršalimo, kurio niekas nega-lėjo palengvinti: pakyla nežmoniškai aukšta temperatūra, gal-vą lyg replėmis suremia skausmai, perši akys ir gerklė, kliedė-jimuose vaidenasi už pusmetrio tykanti giltinė. Oda pamėlsta kasdien vis labiau tamsėdama, rankos ir kojos pajuosta, smau-gia kosulys, plaučiai pritvinsta kruvinių putų, ligonis dejuoja, siaubo apimtas, ir galiausiai uždūsta. Laimingiausieji mirė per kelias valandas.

Mama visai pagrįstai spėjo, kad karo siaubiamoje Europoje miršta kur kas daugiau ligonių, ypač kareivių, kurie, sugrūsti į apkasus, negali apsisaugoti nuo užkrato lygiai taip pat kaip nuo kulų ir garstyčių dujų. Epidemija taip pat negailestingai siaubė Jungtinės Amerikos Valstijas ir Meksiką, o paskui išpli-to po Pietų Ameriką. Laikraščiai rašė, kad kitose šalyse lavonų gatvėse kaip malkų, trūksta laiko ir jėgų laidoti kapinėse, ka-muojasi trečdalis žmonių, išmirė daugiau nei penkiasdešimt milijonų, tačiau žinios buvo tokios pat prieštaringos kaip ir to-lydžio plintantys kraupūs gandai. Prieš pusantrų metų pasira-

šytos paliaubos užbaigė Europoje pasibaisėtina ketverių metų Didįjį karą, ir paaiškėjo iki tol karinės cenzūros slėpti tikrieji pandemijos mastai. Nė viena šalis neminėjo aukų skaičiaus, išskyrus Ispaniją, kuri karo metu laikėsi neutraliteto ir skelbė žinias apie užkratą, todėl galiausiai liga buvo pavadinta ispaniškuoju gripu.

Anksčiau mūsų šalyje žmonės mirdavo nuo įprastos priežasties, tai yra nuo neišbrendamo skurdo, ydų, per muštynes, nelaimingus atsitikimus, nuo užteršto vandens, šiltinės, senatvės. Tai buvo natūralus procesas, kai užtekdamo laiko padorioms laidotuvėms, tačiau, įsišėlus gripui, plėšriam kaip tigras, teko atsisakyti mirštančiųjų paguodos ir gedulo ritualų.

Pirmieji atvejai pasireiškė rudens pabaigoje uosto blogos šlovės namuose, tačiau niekas, išskyrus tėtį, nekreipė deramo dėmesio, juo labiau kad susirgo laisvo elgesio moterys, nusikaltėlės ir narkomanės. Pasklido gandai, kad tai venerinė liga, jūreivių užvežta iš Indonezijos. Vis dėlto labai greit tapo neįmanoma slėpti visuotinės negandos ir kaltinti ištvirkavimo ir palaido gyvenimo, nes liga neskyrė nusidėjėlių nuo dorybingųjų. Virusas pakirto dvasiškąjį tėvą Kirogą ir nevaržomai siautėjo nuožmiai skindamas vaikus ir senius, vargšus ir turtuolius. Kai apsirgo visas operetės ansamblis ir daugelis parlamentarų, geltonoji spauda paskelbė atėjus apokalipsę, ir tuomet vyriausybė nutarė uždaryti sienas ir prižiūrėti uostus. Deja, po laiko.

Nepadėjo nei trijų kunigų aukojamos mišios, nei tariamai apsaugančio nuo užkrato kamparo maišeliai pakaklėje. Padėtis itin pablogėjo artėjant žiemai ir prapliupus pirmosioms liū-

tims. Teko statyti lauko ligonines sporto aikštėse, savivaldybės skerdyklos šaldytuvus panaudoti lavonams laikyti, o mirusius vargšus laidoti bendruose kapuose, užbėrus negesintomis kal-kėmis. Kadangi buvo aišku, kad ne uodai ir ne vidurių kirmė-lės sukelia ligą, kaip manė prastuomenė, o virusas, patenkantis pro nosį ir burną, pareikalauta dėvėti kaukes, bet jų neužteko nė medicinos personalui, kovojančiam su liga priešakinėse po-zicijose, tad jų trūko ir paprastieji mirtingiesiems.

Šalies prezidentas, pirmosios kartos italų emigrantų sūnus, buvo pažangių pažiūrų, prieš kelis mėnesius išrinktas kylan-čios vidurinės klasės ir darbininkų profsąjungų balsais. Tėtis, kaip ir visa del Valjų giminė bei jų draugai ir pažįstami, juo ne-pasitikėjo dėl jo numatomų reformų, nelabai tinkamų konser-vatoriams, juo labiau kad jis buvo prasisiekėlis, nieko bendra neturintis su senąja ispanų ir baskų bajorija, tačiau iš esmės pritarė jo kovos su neganda priemonėms. Pirmiausia jis išlei-do potvarkį patardamas vengiant užkrato užsidaryti namuose, bet, niekam jo nepaisant, įvedė neaprastąją padėtį, komendan-to valandą nakties metu ir uždraudė gyventojams vaikščioti gatvėmis be svarbios priežasties, pagrasinęs baudomis, areštu, o ypatingais atvejais ir rykštėmis.

Užsidarė mokyklos, prekybos įmonės, parkai ir kitos žmo-nių sambūrio vietos, tačiau tebeveikė įstaigos, bankai, tarp miestų važinėjo sunkvežimiai ir traukiniai su prekėmis, taip pat dirbo svaigalų parduotuvės, nes manyta, kad alkoholis su didelėmis aspirino dozėmis sunaikina užkratą. Niekas neskai-čiavo, kiek žmonių mirė nuo tokio alkoholio ir aspirino kok-teilio, kaip sakė teta Pija, abstinėntė ir savigydytė, nepripažįs-tanti jokių vaistinių. Kaip tėtis ir baiminosi, policijos pajėgų

neužteko tvarkai palaikyti ir užkirsti kelio nusikaltimams, tad pareigą patruliuoti gatvėse teko patikėti kariuomenei, nors ir pagrįstai nusipelnusiai liūdno storžievių šlovės. Be to, pakėlė balsą opozicijos partijos ir intelektualai bei menininkai, dar nepamiršę beginklių darbo žmonių, įskaitant moteris ir vaikus, žudynių ankstesniais metais, taipgi kitų atvejų, kai kareiviai durtuvais puolė civilius gyventojus kaip svetimšalius priešus.

Dvasiškojo tėvo Kirogos šventovę užtvindė dievobaimingieji, ieškodami išganymo nuo užkrato, ir dažnai gana sėkmingai, tačiau netikėliai, kurių niekada netrūksta, šaipėsi, kad jeigu ligoniui užtenka jėgų įveikti trisdešimt dvi pakopas lipant į kopyčią Šv. Petro kalvoje, vadinasi, jam nereikia Dievo pagalbos. Tikinčiųjų nepaveikė tos pašaipos. Nors sambūriai buvo uždrausti, gaivališka susitelkė minia, dviejų vyskupų vadovaujama, pasiryžusi kopti į šventovę, bet kariuomenė mikliai išvaikė ją šūviais ir šautuvų buožėmis. Ne daugiau nei po penkiolikos minučių toje vietoje liko tįsoti du lavonai ir šešiasdešimt trys sužeistieji, kurių vienas mirė tą pačią naktį. Prezidentas nekreipė dėmesio į oficialų vyskupų protestą, nepriėmė prelatų delegacijos ir per savo sekretorių raštu atsakė, kad „bus griežtai baudžiami visi nusižengiantieji įstatymui, nors tai būtų ir pats popiežius“. Niekam nekilo noras dar sykį imtis tos iniciatyvos.

Mūsų šeimoje niekas neužsikrėtė, nes, dar nespėjus tiesiogiai įsikišti vyriausybei, tėtis griebėsi būtiniausių priemonių, vadovaudamasis kitų šalių kovos su pandemija patirtimi. Per radiją susisiektė su savo lentpjūvės prievaizdu, labai patikimu imigrantu kroatu, ir tas atsiuntė iš pietų du geriausiai med-

kirčius. Tėtis apginklavo juos senoviniais šautuvais, kokiais nė pats nemokėjo naudotis, pastatė prie abiejų įėjimų į savo valdas ir įsakė nieko neįleisti ir neišleisti, išskyrus jį patį ir mano vyresnėlį brolių. Įsakymas nelabai praktiškas, nes, logiškai mąstant, nevalia šaudyti į šeimynykščius, tačiau, vien pamąčius tuos žmones, nekils jokie noro jų neklausyti. Medkirčiai, staigiai pakelti į ginkluotus sargybinius, neturėjo teisės eiti į namus, miegojo ratinėje ant čiužinių, maitinosi maistu, virėjos paduodamu jiems pro langą, ir, gindamiesi nuo viruso, saujomis rijo aspiriną, užsigerdami velniškai stipria degtine, kurios tėtis jiems nešykštėjo.

Savigynai tėtis nusipirko kontrabandinį anglišką revolverį „Webley“, gerai užsirekomendavusį karo metais, ir ėmė mankštintis diendaržyje šaudydamas į taikinį ir gąsdindamas vištas. Tiesą pasakius, jis bijojo ne tiek viruso, kiek piktadarių. Normaliais laikais mieste bastėsi aibė skurdžių, elgetų ir vagių. Jei pasikartotų tai, kas vyko kitose šalyse, padidėtų nedarbas, dar labiau trūktų maisto produktų ir prasidėtų panika, tuomet net palyginti dori žmonės, kurie iki šiol tenkinosi protestais prie parlamento reikalaudami darbo ir teisingumo, griebtų nusi kaltimų kaip tais laikais, kai bedarbiai kalnakasiai šiaurėje, išbadėję ir įsiutę, įsiveržė į miestą užkrėsdami gyventojus šiltine.

Tėtis prisipirko maisto produktų visai žiemai: maišus bulvių, miltų, cukraus, aliejaus, ryžių ir daržovių, riešutų, česnakų pynių, vytintos mėsos ir daugybę dėžių vaisių bei daržovių konservavimui. Keturis vaikus, kurių mažiausiajam ką tik sukako dveji, išsiuntė į pietus, Šv. Ignacijaus mokyklai vyriausybės įsakymu dar nespėjus nutraukti pamokų, bet Chosé Antonijas liko sostinėje, nes, gyvenimui grįžus į senas vėžes, turėjo

stoti į universitetą. Kelionės buvo laikinai nutrauktos, tačiau mano broliai spėjo į paskutinį keleivinį traukinį, nuvažiavo iki Šv. Baltramiejaus stoties, o ten jų laukė Markas Kusanovičius, prievaizdas kroatas, gavęs nurodymus pristatyti juos sunkiai dirbti petys į petį su krašto medkirčiais. Jokių paikysčių. Nau dingas užsiėmimas, sveikatingas gyvenimas, o svarbiausia – nesimaišysią namie.

Mamai, abiem seserims Pijai ir Pilarai, taipgi tarnaitėms buvo įsakyta užsidaryti tarp keturių sienų ir jokia dingstimi nekelti kojos iš namų. Mama, jaunystėje sirgusi džiova, buvo silpnų plaučių, gležno sudėjimo ir turėjo saugotis neužsikrėsti gripu.

Pandemijos metu uždaras mūsų pasaulėlio gyvenimas men kai pasikeitė. Paradinės raudonmedžio durys vėrėsi į erdvę ir tamsų vestibulį, o iš ten kojos vedė į dvi svetaines, biblioteką, svečių valgomąjį, biliardinę ir į nedidelį kambarį, vadinamą kabinetu, nes ten stovėjo šešios metalinės spintos, pilnutėlės dokumentų, niekieno nežiūrėtų nuo neatmenamų laikų. Antrą namo galą nuo pirmojo skyrė vidinis kiemas, grįstas portugaliskais kokliais, su neveikiančiu maurų tipo fontanu, gausybe vazonų su kamelijomis, tuo vardu ir vadinosi valda: Kamelijų dvaras. Vidinį kiemą iš trijų pusių supo galerija matinio stiklo sienomis, jungianti kasdienio naudojimo patalpas: valgomąjį, žaidimų kambarį, siuvamąjį, miegamuosius ir tualetus. Vasarą galerijoje buvo vėsu, o žiemą šilumą palaikydavo žarijų krosnelės. Galinė pastato dalis buvo tarnų ir gyvulių karalystė: virtuvė, skalbykla, podėliai, ratinė ir virtinė kamarėlių, tarnaičių

miegamųjų. Tame trečiajame vidiniame kiemelyje mama lan-
kydavosi labai retai.

Kitados dvaras priklausė seneliams iš tėvo pusės, o jiems mirus tai buvo vienintelis turtas, atitekęs vaikams. Jo vertė, pa-
dalyta į vienuolika dalių, kiekvienam paveldėtoju beveik nie-
ko nereiškė. Arsenijas, vienintelis turėjęs ateities viziją, pasiūlė
nedidelėmis dalimis išpirkti jį iš brolių. Iš pradžių broliai pa-
laidė tai tiesiog malone, juo labiau kad senas pastatas prašyte
prašėsi kapitalinio remonto, kaip jiems aiškino tėtis. Joks svei-
ko proto žmogus nebūtų galėjęs ten gyventi, bet tėčiui reikėjo
pastogės dabartiniams ir būsimiems vaikams, be to, nusenusiai
uošvei ir žmonos seserims, senmergėms, gyvenančioms iš jo
malonės. Vėliau, kai pamažu vis vėluodamas po truputį mokė-
jo skolą, o galiausiai visai nustojo mokėti, santykiai su broliais
visiškai pašlijo. Jis neketino jų apgauti. Jam tiesiog pasitaikė
palankios finansinės galimybės, ir jis ryžosi išmėginti laimę
duodamas sau žodį atsiskaityti su palūkanomis, tačiau slinko
metai, jisai vis atidėliojo skolą, kol pagaliau visi ją pamiršo.

Tiesą pasakius, dvaras buvo apleistas senas griozdas, tačiau
sodyba užėmė didelį sklypą, prieinamą iš dviejų gatvių. Mielai
parodyčiau tau nuotrauką, Kamilai, jei turėčiau, ten prasidė-
jo mano gyvenimas ir prisiminimai. Dvaras prarado kitados
buvusį žavesį dar prieš ekonominį nuopuolį, kai senelis dar
valdė būrį sūnų ir ištisą tuntą tarnų ir sodininkų, stropiai pri-
žiūrinčių namą ir sodą, tikrą gėlių ir vaismedžių rojų su oran-
žerija stiklinėmis sienomis, kur augo kitų klimatų orchidėjos,
stovėjo keturios graikų mitologijos skulptūros, kaip tuomet
buvo įprasta kilmingose šeimose, iškaltos tų pačių vietinių
skulptorių, gaminančių antkapius. Senųjų sodininkų jau ne-

liko, o naujieji, pasak tėčio, buvo gauja dykaduonių. „Jeigu ir toliau taip gyvensime, namus užgoš piktžolės“, – kartojo jis, bet nieko nedarė padėčiai gelbėti. Gamta jam atrodė maloni tik iš tolo grožėtis, bet neverta jo dėmesio, kurį verčiau skirti praktiškiems reikalams, duodantiems naudos. Jis beveik nesirūpino, kad griūva pastatai, nes tikėjosi gyventi ten tik kurį laiką: namas buvo nieko vertas, bet užtat sklypas puikus. Ketino jį parduoti, kai pakils kainos, nors tektų laukti ilgus metus. Jis laikėsi nuvalkioto šūnio: pirkti pigiai, parduoti brangiai.

Aukštuomenė pamažu kėlėsi į gyvenamuosius kvartalus, kuo toliau nuo įstaigų, prekybos centrų ir balandžių apšnerkštų dulkėtų aikščių. Bendrovės karštligiškai griovė tokius namus kaip mūsų, statė biurų pastatus ir daugiabučius vidurinei klasei. Sostinė buvo kaip buvusi viena labiausiai segreguotų visame pasaulyje, ir žemesniesiems gyventojų sluoksniams užimant tas gatves, nuo Kolonijos laikų laikomas pagrindinėmis, tėtis norom nenorom turėjo su visa šeima kraustytis kitur, kad neapsijuoktų draugų ir pažįstamų akyse. Mamos prašomas, sumodernino namą įvesdamas elektrą ir įrengdamas tualetus, o visa kita patyliukais griuvo kaip griuvę.